

NOVÉ POZNATKY K VYBRANÝM GERMÁNSKYM ŽIAROVÝM HROBOM V ZOHORE, POLOHA PIESKY¹

Petra Dragonidesová 



DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2024.71.10>

Keywords: Zohor, Barbaricum, Roman Period, Germanic tribes, cremation graves

New Discoveries from Selected Germanic Cremation Graves in Zohor-Piesky Site

The excavation of burial grounds offers a unique portal into the lives of individuals who inhabited a particular area, providing insights far exceeding those gleaned from settlement patterns. Penetrating the depths of these gravesites, researchers can extract a wealth of information that vividly reconstructs the existence of individuals who lived centuries or millennia ago, including their customs and beliefs surrounding death and the afterlife. Drawing on archaeological and anthropological analyses of grave goods and skeletal remains, this paper presents new discoveries from selected cremation graves at the Zohor-Piesky site. While recognizing that these graves do not represent entirely undisturbed contexts, leading to the absence of some grave goods and limitations in anthropological analysis in certain cases, we are still able to draw valuable inferences from the available data. By identifying patterns in the analysed graves, we can extrapolate these findings to the remaining burials, enabling us to trace the types of artifacts associated with specific age and sex categories. This study sheds light on the social dynamics and cultural practices of the individuals interred at Zohor, offering a profounder comprehension of their customs and beliefs as manifest in their burials.

ÚVOD A METODIKA PRÁCE

Pohrebiská so žiarovými hrobmi vytvárajú špecifickú výzvu pri ich štúdiu a interpretácii pre archeológov aj antropológov. Z pohľadu archeologického výskumu predstavuje výrazný problém stav ich zachovania a nekompletný hrobový inventár. Milodary uložené v urne alebo hrobovej jame bývajú poškodené žiarom pohrebnej hranice a na rozdiel od kostrových hrobov, pri žiarových hrobch nie je možné objasniť ich presné umiestnenie na tele zosnulého, či v inej časti hrobu. Ďalším problémom je, že niektoré z milodarov vložené do hrobov boli vyrobené z materiálov, ktoré sú náchylné na rozklad, ako je drevo, tkanina, koža. V takom prípade sa nedochovávajú vôbec alebo len veľmi výnimočne, pretože boli zvyčajne zničené žiarom pohrebnej hranice. Okrem toho majú na stupeň zachovania a umiestnenie nálezov v hrobe určitý vplyv aj post-depozičné procesy (Novák 2006, 51). Najbežnejším nálezom organického pôvodu v germánskych žiarových hrobch doby rímskej na pohrebisku v Zohore, ale aj na okolitom území Záhoria sú hrudky živice. Vyskytujú sa aj na germánskom pohrebisku v Sekuliach (Iván/Ölvecký/Rajtár 2019, 242, 249) a v Závode (Bazovský a i. 2022, 187, 224). Predpokladáme, že neboli súčasťou milodarov položených na pohrebnej hranici, pretože by sa počas spaľovania rozpustili. Do hrobu či urny ich vkladali spolu so spálenými kostrovými zvyškami a ostatnými milodarmi. Ich presná úloha však nebude asi nikdy uspokojivo objasnená.

Z hľadiska antropologického výskumu predstavuje najväčšiu výzvu nedostatok kostrových pozostatkov. Oproti inhumačným hrobom, v ktorých sa zvyčajne nachádza dostatok materiálu k antropologickému určeniu, musíme v prípade žiarových hrobov brať do úvahy určitú fragmentarizáciu a deformáciu, ku ktorej dochádzalo už pri spaľovaní. Počas skúmania procesu kremácie v moderných krematóriách sa

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-21-0257. Príspevok vznikol s podporou grantových projektov agentúry VEGA 1/0240/21 a 2/0025/22.

podarilo zistiť, že po kompletnej kremácii sa vždy zachová značné množstvo spálených kostí. Hmotnosť ostatkov závisí od pohlavia, veku a zdravotného stavu zosnulého. U dospelých jedincov možno očakávať váhu okolo 1227–3001 g (Rebay-Salisbury 2010, 65).

Spálené ostatky boli zozbierané z pohrebnej hranice a uložené do urny alebo hrobovej jamy. Ako bolo spomenuté vyššie, kosti mohli byť žiarom rôzne poškodené. Bádateľom sa podarilo zistiť, že špecifické kosti, ako *axis* alebo *pars petrosa*, zostávajú takmer vždy žiarom neporušené. Ďalšiu fragmentarizáciu mohlo spôsobiť napr. poliatie horúcich, krehkých kostí na žiarovisku vodou alebo vínom. Taktiež sa predpokladá, že väčšie kusy mohli byť lámané alebo drvené, aby sa zmestili do urny. K porušeniu kostí však mohlo dôjsť aj nezámerne, po ich uložení do zeme, rôznymi deštruktívnymi tafonomickými procesmi napr. tlakom pôdy či rastúcimi koreňmi rastlín. Na ich stav zachovania má vplyv aj zaobchádzanie s materiálom počas výskumu (Rebay-Salisbury 2010, 65).

Pri porušených hroboch sa môže zachovať len veľmi malé množstvo kostí, ktoré nie je vhodné na antropologickú analýzu. V prípade, ak si archeologická a antropologická analýza pri určení pohlavia odporujú, názory pri určení pohlavia sa zvyknú prikláňať skôr k výsledkom archeologickej analýzy (Kolník/Stloukal 1977, 104–107).

Antropologickú analýzu kostrových pozostatkov z hrobov vykonala Mgr. U. M. Śmigiel-ska, M. A. Z celkového počtu 22 žiarových hrobov, objavených počas niekoľkých rokov systematického výskumu na pohrebisku, sa dostatočné množstvo antropologického materiálu na analýzu nachádzalo len v deviatich z nich. Všetky boli získané preplavením výplne urny, čo vplývalo na stav zachovania analyzovaných zlomkov kostí. Pri odhadovaní veku jedinca na základe spopolnených pozostatkov boli použité metódy, ktoré sa využívajú pri určení nespálených kostí. Použitie týchto metód je však obmedzené stupňom zachovania kostrového materiálu. V prípade nedospelých jedincov sa hodnotil predovšetkým stupeň osifikácie kostrových prvkov (Brothwell 1981), ako aj mineralizácia a prerezávanie zubov (Ubelaker 1978). U dospelých jedincov sa uplatňovali najmä metódy na určenie veku na základe obliterácie lebečných švov (Holck 1996).

Identifikácia pohlavia na základe zlomkov spálených kostí je veľmi náročná a nesie so sebou vysoké riziko omylu. Najbežnejšia metóda odhadu pohlavia je založená na analýze morfológických znakov, ktoré umožňujú určiť biologické pohlavie jedinca a ktoré sa po spálení nedeformujú (napr. okraje očnice, oblasť okolo čeluste a pod.; Piontek 1996). Podrobný opis metód a postupov obsahujúci váhu pozostatkov, stupeň prepálenia a fragmentáciu kostí bude publikovaný v samostatnej antropologickej správe (Śmigiel-ska, v príprave).

Ani v jednom prípade z hrobov zo Zohora sa nepodarilo antropologickou analýzou určiť pohlavie zosnulého. Pri rozlíšení pohlavia jedinca sme sa opierali predovšetkým o archeologický materiál. Rozhodujúcimi boli nálezy šperkov, kľúčov a kovové časti skriniek, ktoré boli priradené ku ženskému pohlaviu. Hrobový inventár, v ktorom sa nachádzala kombinácia nálezov súčastí výzbroje a výstroja spolu s časťami rohov na pitie bol interpretovaný ako mužský.

Jedným z najväčších problémov pri určovaní pohlavia v žiarových hroboch dvoch jedincov predstavujú deti. Pri hroboch detí musíme počítať s tým, že nejde o skupinu, pri ktorej by bolo možné vytvoriť všeobecne platné kritériá, na základe ktorých by bolo možné jasne odlíšiť ich pohlavie. Sociálne pohlavie, koncept odlišný od biologického pohlavia, bol v rôznych kultúrach a historických epochách vnímaný rozmanito (Melis 2023, 18–20). Jeho konštrukcia sa opiera o pripisovanie rolí, činností a správania jednotlivcom na základe ich pozície v životnom cykle (Baxter 2005, 3). I. Kvetánová (2008, 25) sa zmieňuje, že inventár detských hrobov vo všeobecnosti viac pripomína inventár ženských hrobov ako mužských.

DEJINY BÁDANIA

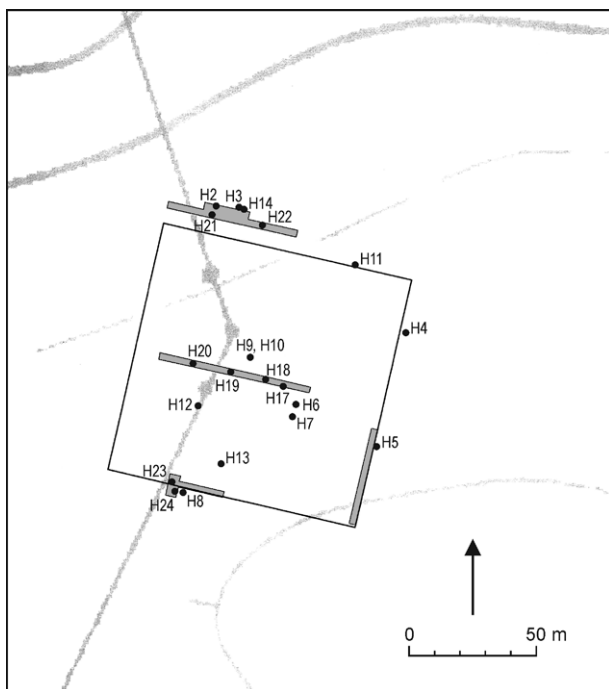
Jedným z prvých slovenských bádateľov skúmajúcich dobu rímsku, ktorý sa zamerával aj na štúdium žiarových hrobov, pri čom využil aj antropologickú analýzu, bol T. Kolník. V spolupráci s antropológom M. Stloukalom publikovali krátke správy s antropologickým a predbežným archeologickým vyhodnotením troch významných pohrebísk z doby rímskej na západnom Slovensku, a to Abrahám, Kostolná pri Dunaji, Sládkovičovo (Kolník/Stloukal 1974; 1976; 1977). Pri určovaní pohlavia na základe archeologického materiálu definoval T. Kolník ako jasný indikátor mužských hrobov súčasti výzbroje a výstroja. Za definitívny atribút ženskej hrobovej výbavy považuje hlinený praslen, avšak s výhradami zahŕňa aj náramky, závesky, ihly na šitie, ihelníčky, súčasti niektorých opaskových garnitúr, hrebeň, kovania drevenej skrinky a kľúče (Kolník/Stloukal 1974, 58). Výsledky ich výskumu ukázali, že určenie pohlavia

archeologickou a antropologickou analýzou sa nemusí vždy zhodovať. Na pohrebisku v Kostolnej pri Dunaji sa vyskytli hroby, ktoré boli antropológom určené ako ženské. Keďže obsahovali súčasti výzbroje, pri identifikácii pohlavia sa bádatelia priklonili skôr k archeologickej analýze (Kolník/Stloukal 1977, 105, 106). Na základe tohto príkladu musíme uznať, že pri vyhodnocovaní hrobov, z ktorých je dostupná archeologická aj antropologická analýza, by sme mali byť opatrní a do záverov zahrnúť všetky aktuálne poznatky.

V posledných dvoch desaťročiach sa pozornosť pri skúmaní germánskych pohrebísk obracia aj na územie Záhoria. Niekoľko systematických výskumov prebiehalo na pohrebisku v Sekuliach (Iván/Ölvecky/Rajtár 2019) aj v Zohore (Elschek 2014; 2023). Najnovšie kompletne publikované pohrebisko z oblasti Záhoria sa nachádza v Závode (Bazovský a i. 2022). Pomocou nedeštruktívnych metód sa podarilo lokalizovať aj pohrebisko v Gbeloch (Hladík/Hladíková/Červík 2023, 38–41) a Kostolišti (Hladík/Hladíková 2020, 193).

Pohrebisko v Zohore bolo porušené ilegálnou aktivitou detektoristov a poľnohospodárskou činnosťou. Hlboká orba spôsobila poškodenie bronzových nádob, drobných predmetov a hlinených urien, z ktorých sa v niektorých prípadoch zachovali len spodné časti alebo iba črepy. Z celkového počtu 22 hrobov, objavených počas niekoľkých systematických výskumov, sa podarilo získať dostatok kalcinovaných ostatkov použiteľných k antropologickej analýze len z 9 hrobov. Vzhľadom na to, že pohrebisko v Zohore nie je kompletne preskúmané, predpokladáme, že pôvodne bol počet hrobov oveľa vyšší. Rovnako aj rozpätie pochovávaní od polovice 1. stor. po koniec 2. až začiatok 3. stor. naznačuje, že bolo na pohrebisku pochovaných viacero generácií.

ŽIAROVÉ POHREBISKO V ZOHORE, POLOHA PIESKY



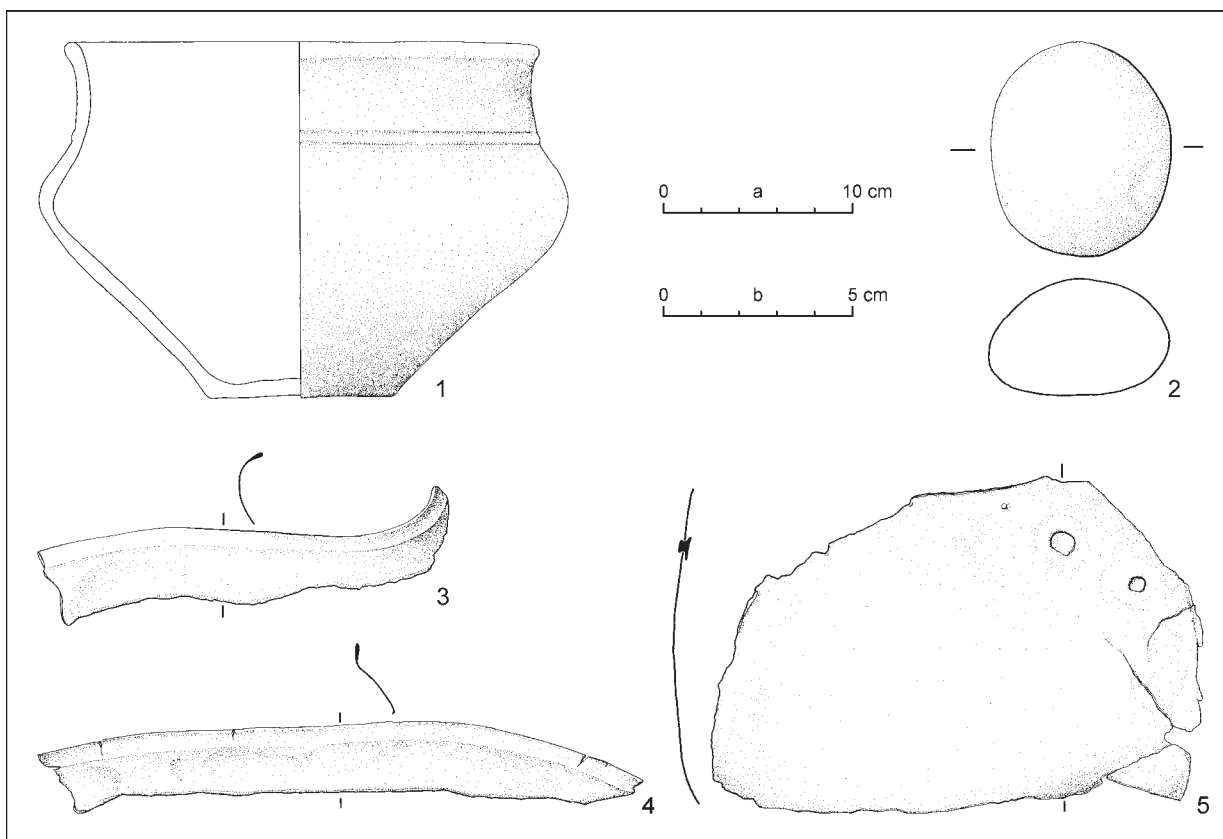
Obr. 1. Plán germánskeho žiarového pohrebiska v Zohore, poloha Piesky. Autor M. Bartík.

Germánske žiarové pohrebisko v Zohore, v polohe Piesky (obr. 1), je spolu s pohrebiskom v Sekuliach (poloha Za humnami; Iván/Ölvecky/Rajtár 2019, 235–261) a v Závode (poloha Boršička; Bazovský a i. 2022, 179–271), jedným z najdôležitejších pohrebísk staršej doby rímskej pre oblasť Záhoria. Od hranice Rímskej ríše je lokalita vzdialená len 14 kilometrov.

Poloha Piesky je známa od 40. rokov 20. stor. vďaka objavu kniežacích kostrových hrobov (Ondrouch 1957). Z porušených kniežacích hrobov, pravdepodobne svébskej elity, sa najlepšie zachovali časti inventárov hrobov 3–5/1957. Hrob 5/1957, ktorý je najbohatším zo skupiny, obsahuje veľký počet rímskych bronzových a sklenených nádob, súčasti odevu a šperky z drahých kovov. Najvýraznejší je zlatý náramok s hmotnosťou 304,7 gramov z kostrového hrobu 5/1957 (Kolník 1959, 144–150; Kraskovská 1959, 99–132). Počas záchranného výkopu, uskutočneného v roku 2010, bol v oblasti, kde ťažba štrku narušila kniežacie pohreby z roku 1957, odkrytý ďalší, avšak neporušený kniežací hrob označený ako 6/2010 (Elschek 2014a, 114–121). V tom istom roku bol na ploche sídliska objavený kostrový hrob ženy, ktorý nemôžeme priradiť k hrobom

elit. Vymyká sa predovšetkým pomerne chudobnou hrobovou výbavou (Elschek 2021, 204).

V posledných dvoch desaťročiach sa výskumy sústredili na plochu žiarového pohrebiska, ktoré sa nachádza asi 200 m od sídliskových areálov nad záplavovým územím rieky Moravy na vyvýšenej terase orientovanej západným smerom. Zo severu i juhu obtekajú polohu Stupavský a Mástsky potok, ktoré pramenia v Malých Karpatoch. Toto pohrebisko však utrpelo značné narušenie v dôsledku poľnohospodárskej činnosti a vykrádania hrobov.



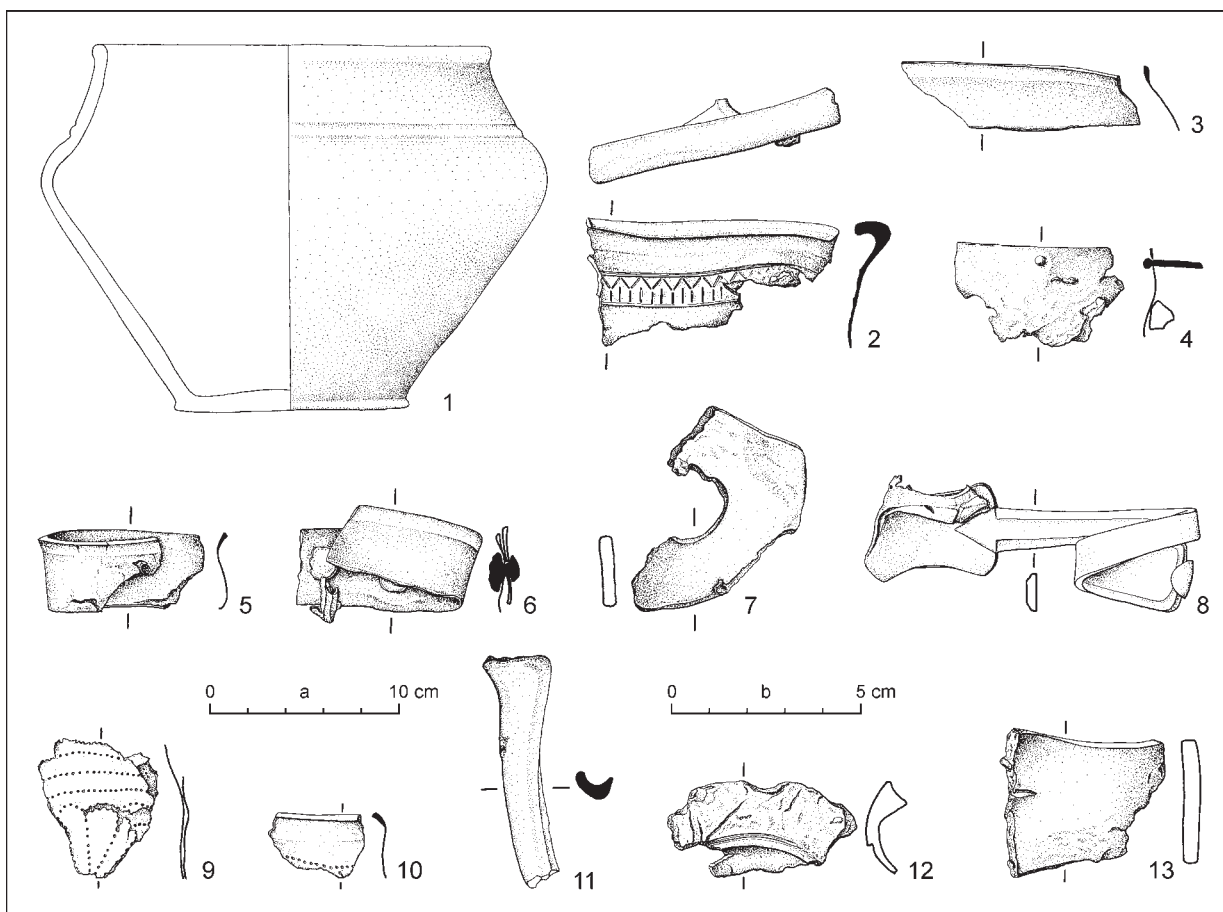
Obr. 2. Zohor-Piesky. Žiarový hrob 4/2005. Kresba N. Vaššová. Mierka: a – 1; b – 2–5.

Prvý z novšie objavených žiarových hrobov sa našiel neďaleko miesta predpokladaného nálezu kniežacích hrobov 3–5 v roku 1999. Ide o žiarový hrob 1/2000. Medzitým na lokalite objavil porušený žiarový hrob spolupracovník SNM Archeologického múzea v Bratislave. Po privolaní ho jeho pracovníci odborne vykopali a preskúmali (Bazovský 2007). Následne bola lokalita opäť systematicky skúmaná v roku 2005. V roku 2006 sa na ploche podarilo odkryť ďalšie štyri žiarové hroby. Posledný systematický výskum sa na ploche pohrebiska uskutočnil v roku 2008. Doteraz bolo výkopovými prácami preskúmaných 22 žiarových hrobov a jeden sepulkralný objekt (Elschek 2014b, 121; Elschek/Rajtár/Varsik 2011).

Z týchto hrobov a z rozsiahlych prieskumov, vykonaných v okolí pohrebiska, sa získalo veľké množstvo zlomkov bronzových nádob a drobných predmetov zhotovených z bronzu, ale aj drahých kovov. Rovnako ako neďaleké pohrebiská v okolí vykazuje cudzie etnické vplyvy (Bazovský a i. 2022, 226; Tejral 1971, 71), predovšetkým z przeworskej kultúry. Hroby sú datované hlavne do staršej doby rímskej. Začiatok pochovávania na ploche je datovaný výskytom spôn typu Almgren 68 do polovice 1. stor (Almgren 1923). Na základe archeologického materiálu predpokladáme koniec pochovávania na pohrebisku okolo druhej polovice 2. stor. až začiatkom 3. stor. Vzhľadom na to, že nejde o kompletne preskúmané pohrebisko, pochovávanie mohlo trvať aj dlhšie.

Hrob 4/2005

Žiarový hrob 4/2005 sa našiel takmer neporušený v hĺbke asi 40–50 cm pod úrovňou dnešného terénu. Urna (obr. 2: 1) mala tvar nižšej v ruke formovanej nádoby, ktorá sa od dna smerom k vydutiu kónicky otvára. Na pleciach nad vydutím sa nachádza plastický pásik, ktorý obieha horizontálne okolo obvodu nádoby. Hrdlo je vtiahnuté dovnútra. Ústie je mierne zhrubnuté a vyklopené smerom von. Analógiu v tvare môžeme vidieť v žiarovom hrobe 11 z Kostolnej pri Dunaji (Kolník 1980, 99, 241, tab. LXXVIII). Viacero menších a väčších bronzových plechov okraja a tela nádoby pochádza pravdepodobne z vedra (obr. 2: 3–5). V hrobe sa našlo aj malé množstvo drobných železných skorodovaných fragmentov, ktoré



Obr. 3. Zohor-Piesky. Žiarový hrob 5/2005. Kresba N. Vaššová. Mierka: a – 1; b – 2–8.

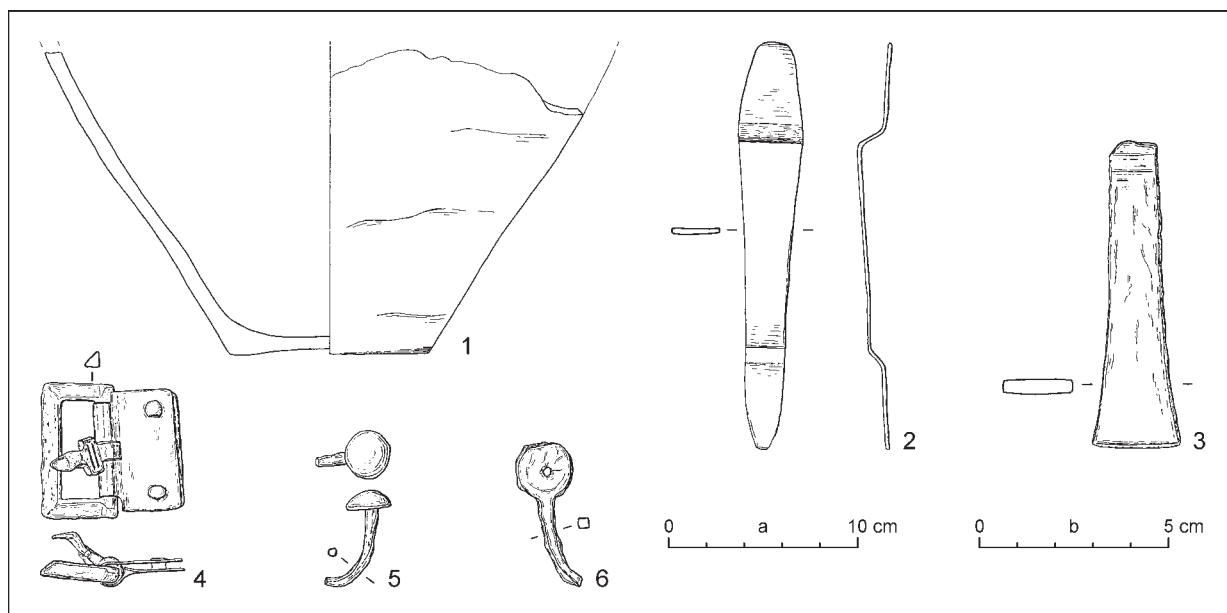
nie je možné bližšie identifikovať a kameň oválneho tvaru (obr. 2: 2). Jedna strana je mierne vydutá, druhá strana je pomerne plochá s viacerými plytkými ryhami. Ide o kamenný brúsik.

Antropologickou analýzou kalcinovaných ľudských ostatkov sa podarilo zaradiť zosnulého do vekovej kategórie maturus (40–60 ročný). Na základe antropologického rozboru či pri pohľade na pomerne nepočítaný hrobový inventár nie je možné určiť pohlavie zosnulého.

Hrob 5/2005

Horný okraj urny sa našiel v hĺbke 40–50 cm pod úrovňou dnešného terénu. Z takmer kompletne zachovanej urny (obr. 3: 1) bola odoraná časť ústia a hrdla. V ruke formovaná nádoba stojí na nízkej odsadenej pätkke. Nádoba sa postupne smerom k vydutiu otvára a nad vydutím opäť kónicky zužuje. Nad vydutím na pleciach obieha okolo jej obvodu plastická lišta. Na dochovanej časti ústia je vidieť, že je mierne zhrubnuté a zľahka vyklopené smerom von. Okrem urny sa v hrobe nachádzala aj iná hlinená nádoba, o čom svedčí malý črep z jej okraja. V urne sa nachádzalo veľké množstvo väčších a menších bronzových plechov a zliatkov z viacerých bronzových nádob (obr. 3: 2–7, 11, 12). Ide o fragmenty vedra, panvice, naberačky a cedníka. Typologicky môžeme zaradiť jedine set naberačky a cedníka (obr. 3: 8–10, 13). Ide o typ Eggers 162 (Eggers 1951) s palicovitou rukoväťou. Cedník bol na dne zdobený perforáciou do vzoru rozety.

Spony boli v hrobe zastúpené len vinutím bronzovej spony so stopami po železnom predmete. Bronzové kovanie obdĺžnikového tvaru, fragment železnej objímky, tenká železná tyčinka a dva železné zahrotené fragmenty pochádzajú z bližšie neidentifikovateľných artefaktov. Jeden zo železných fragmentov pochádza pravdepodobne z pružinky, ktorá bola súčasťou drevenej skrinky. V hrobe sa nachádzala aj hrudka živice a veľké množstvo kalcinovaných ľudských ostatkov.



Obr. 4. Zohor-Piesky. Žiarový hrob 14/2008. Kresba N. Vaššová. Mierka: a – 1; b – 2–6.

Napriek tomu, že sa v germánskych žiarových hrobch doby rímskej objavujú hrudky živice pomerne často, predstavujú dodnes nie úplne vyriešený fenomén. Na území Záhoria sa objavujú v Závode (Bazovský a i. 2022, 224), Sekuliach (Iván/Ölvecký/Rajtár 2019, 242, 249) a vo veľkom počte aj na pohrebisku v Zohore. Zo starších nepublikovaných analýz z pohrebiska zo Sekúl pochádzajú vzorky živice z brezovej kôry.² Vzorky na analýzu boli odobraté aj zo živíc objavených v Závode (Bazovský a i. 2022, 224) a v Zohore. Na jej výsledky sa aktuálne čaká.

V prostredí Rímskej ríše sa živica objavuje v kapslovitých horizontálne nosených pozdĺžnych záveskoch. Zvyčajne sa v týchto typoch záveskov objavovali zvinuté *lamellae*, avšak objavujú sa aj organické materiály ako ľan, živica, či včelí vosk (Faraone 2018, 83). Plínius Starší sa zmieňuje, že v rímskom prostredí sa využívala zmes so živicom ako liečebné vykurovadlo (Plin. Nat. 24.50), živica rôznych stromov slúžila ako liečivo (Plin. Nat. 23.53) a pridávala sa aj do parfumov či masť (Plin. Nat. 13.2; Vallová 2021, 327–329, 588, 608). Vzhľadom na to, že sa v germánskom prostredí objavuje predovšetkým v žiarových hrobch je možné spájať jej výskyt s určitým pohrebným rituálom prebiehajúcim pred vložením ostatkov do urny.

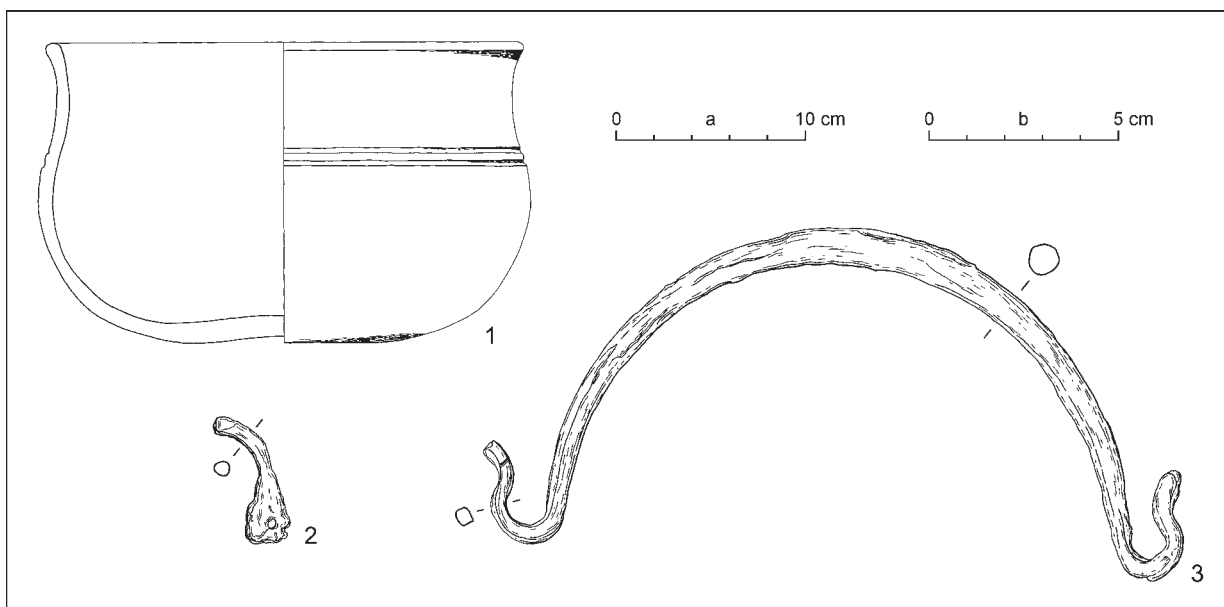
Po antropologickej analýze kalcinovaných kostrových ostatkov sa podarilo zaradiť jedinca rovnako ako v hrobe 4/2005 do vekovej skupiny maturus. Antropologickou ani archeologickou analýzou hrobového inventáru sa však nepodarilo bližšie identifikovať pohlavie zosnulého.

Hrob 14/2008

Hrob bol výrazne porušený poľnohospodárskou prácou na pohrebisku. Z hlinenej urny sa zachovala spodná časť v ruke formovanej nádoby čiernej farby (obr. 4: 1). Na základe nálezu železného závesu meča môžeme predpokladať, že sa v časti hrobu, ktorá bola odoraná alebo v jeho okolí pôvodne mohol nachádzať aj meč. Železný záves (obr. 4: 2) patrí k typu s tzv. západkou, variant A, ktorý sa objavuje počas dlhého časového obdobia, od stupňa B2b až po D1–D2 (Miks 2007, 305–308, tab. F: 14).

Súčasti opaska sú v hrobovom inventári zastúpené železnou prackou opasku obdĺžnikového tvaru s kovaním (obr. 4: 4). Na základe klasifikácie R. Madydy-Legutko patrí do skupiny G. Tvarovo je najbližšie typu 17. V przeworskej kultúre sa objavujú v stupni B2 (Madyda-Legutko 1986, 49, 50, tab. 14). K opasku mohol patriť aj fragment železného kovania z prehnutého drôtku ukončeného okrúhlym plieškom s otvorom v strede (obr. 4: 6).

² Za informáciu ďakujeme PhDr. J. Rajtárovi, CSc.



Obr. 5. Zohor-Piesky. 1 – žiarový hrob 17/2008; 2, 3 – 19/2008. Kresba N. Vaššová. Mierka: a – 1; b – 2, 3.

Zlomok železného vejárovito ukončeného predmetu pochádza z kresadla (obr. 4: 3) typu IB, variant 1. Jeho subvarianty sú datované približne do stupňov B2–C1 (Kokowski 1985, 120, 121).

Medzi rôzne drobné nálezy patrí železný kliniec s okrúhrou hlavičkou polguľovitého tvaru (obr. 4: 5) a dve hrudky živice. Zosnulý bol antropologickou analýzou zaradený do vekovej skupiny adultus/maturus, pohlavie však nebolo možné identifikovať. Na základe archeologického rozboru hrobového inventáru môžeme predpokladať, že ide o mužský hrob.

Hrob 17/2008

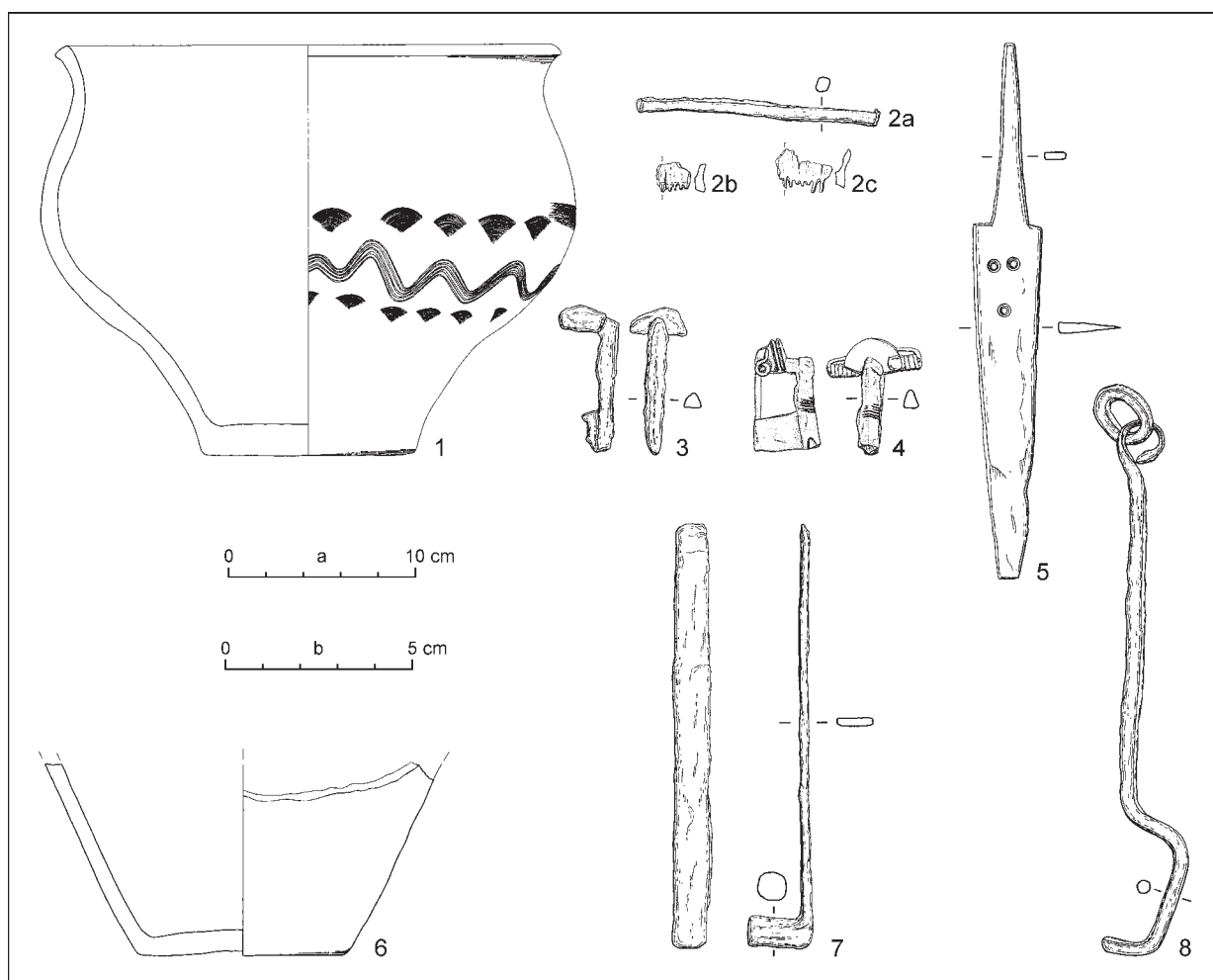
Zo žiarového hrobu 17/2008 sa dochovalo len malé množstvo nálezov. Ide o niekoľko črepov urny (obr. 5: 1), z ktorej sa podarilo vytvoriť rekonštrukciu pôvodného tvaru nádoby. Má miskovitú formu, ústie je zľahka vyklopené smerom von, hrdlo pod ním je vtiahnuté smerom dovnútra. Na pleciach sa nad vydutím nachádzajú dve obežné ryté línie. Spodná časť nádoby sa zaguľacuje, na vonkajšej strane dna sa nachádza omfalos. Paralelu k nej môžeme vidieť v pomerne menšom hlinenom pohári z kostrového hrobu zo Senice-Čáčova (Ondrouch 1957, 59, 60, tab. 15). Súčasťou hrobového inventáru boli štyri hrudky živice. Z pomerne veľkého množstva kalcinovaných ľudských kostí sa podarilo antropologickou analýzou zaradiť jedinca do vekovej kategórie adultus. Antropologickým ani archeologickým rozborom sa nepodarilo zistiť pohlavie zosnulého.

Hrob 19/2008

Z urny sa zachovalo malé množstvo drobných hlinených črepov. V hrobe sa našlo viacero bronzových plechov z vedra a železné držadlo (obr. 5: 3), ktoré k nemu pôvodne patrilo. K nálezom bez možnosti bližšej interpretácie patrí fragment železného tyčinkovitého predmetu (obr. 5: 2), tri drobné železné fragmenty, kúsok priehľadného bezfarebného skla a hrudka živice. Jediniec pochovaný v hrobe bol antropologickou analýzou kalcinovaných kostí zaradený do vekovej kategórie infans.

Hrob 20/2008

Hrob obsahuje črepy urny, na základe ktorých sa podarilo vytvoriť rekonštrukciu nádoby (obr. 6: 1). Stojí na úzkej podstave, spodná časť sa smerom k oblému vydutiu kónicky otvára. Následne sa hrdlo



Obr. 6. Zohor-Piesky. 1–5 – žiarový hrob 20/2008; 6–8 – 21/2008. Kresba N. Vaššová. Mierka: a – 1, 6; b – 2–5, 7, 8.

nádoby vŕahuje smerom dovnútra. Mierne zhrubnuté ústie je vyklopené smerom von. Z vonkajšej strany je vydutie zdobené viacnásobnou vlnovkou vyhotovenou hrebeňovaním, ktorá je z hornej aj spodnej strany ohraničená súvislým obežným pásom z vejárovitých hrebeňovaných vzorov. Tento typ výzdoby sa v prostredí stredodunajského barbarika objavuje pomerne bežne na germánskych nádobách zo staršej doby rímskej a zo začiatku mladšej doby rímskej (Varsík 2011, 87, 88).

Rovnako ako v hrobe 19 sa aj v tomto hrobe nachádzali fragmenty bronzového vedra so železným držadlom.

Spony sú v hrobe zastúpené fragmentom bronzovej kolienkovitej spony (obr. 6: 3) a železnej kolienkovitej spony s valcovitou hlavicou a vysokým zachycovačom (obr. 6: 4). Nôžka železnej spony má v priereze hrotitý tvar. Na jej spodnej časti je viacero priečných rýh, ktoré boli pôvodne asi vyplnené drôtikom z iného druhu kovu. Forma spony je hybridom medzi sponami V. skupiny, 8 série s valcovitou hlavicou a kolienkovitými sponami (Machajewski 1998, 187–193).

Železný nôž (obr. 6: 5) rovného tvaru má čepeľ na oboch stranách odsadenú od rovného trňa. Čepeľ má v priereze klinovitý tvar. V najširšej časti čepele je zdobená troma puncami. Špička čepele je odložená.

Z hrebeňa (obr. 6: 2) sa zachoval jeden pozdĺžny železný nit a niekoľko malých kostných zlomkov z oblasti, kde začínal rad zubov. Ide o zvyšky z jednovrstvového hrebeňa. Rámcovo by sme ho mohli na základe triedenia S. Thomasovej priradiť ku skupine B (Thomas 1960, 62–66). V hrobe bola objavená aj jedna väčšia a niekoľko menších hrudiek živice.

Na základe antropologickej analýzy sa podarilo zaradiť jedinca do vekovej kategórie infans. Charakter hrobových nálezov však nebolo možné využiť k vytvoreniu predpokladu o pohlaví zosnulého.

Hrob 21/2008

Hrob 21/2008 predstavuje prvý zo žiarových hrobov dvoch jedincov z tejto lokality. Antropologickou analýzou nebolo možné identifikovať pohlavie zosnulých, avšak vek jedincov sa podarilo určiť ako adultus a infans I–II.

Z urny (obr. 6: 6) formovanej v ruke sa zachovala spodná časť kónického tvaru, pôvodne vyššej teriny. Hrobové milodary pozostávali z fragmentu okraja bronzovej plechovej nádoby, fragmentu železnej pružinky z drevenej skrinky (obr. 6: 7), piatich drobných skorodovaných železných fragmentov a troch väčších hrudiek živice. Železný kľúč (obr. 6: 8) má jeden koniec vytvarovaný do krúžku, cez ktorý je prevlečený krúžok, na ktorom bol kľúč zavesený. Druhá strana je ukončená do tvaru širokého písmena U. Podľa klasifikácie A. Kokowskeho patrí k typu A. Objavuje sa v mladšej fáze stupňa B2 a v prechodnom stupni B2/C1 (*Kokowski 1997*, 14, 25, 26, 118, obr. 18). Vzhľadom na to, že súčasti skriniek a kľúče sa počas doby rímskej často objavujú v ženských hroboch (*Iván/Ölvecký/Rajtár 2019*, 252) môžeme predpokladať, že bola v hrobe pochovaná žena s dieťaťom.

Hrob 23/2008

Žiarový hrob 23/2008 bol identifikovaný antropologickou analýzou nedohorených zvyškov ľudských kostí ako hrob dvoch jedincov. Ide o dospelého (adultus) a dieťa (infans I–II).

E. Melisová vyjadrila názor, že spôsob pochovávaní detí a ich hrobové príslušenstvo odhaľuje predovšetkým povahu vzťahu komunity dospelých k najmladšej generácii a umožňuje nahliadnuť do ich spôsobu smútenia za nimi (*Melis 2023*, 14). Medzi pohrebnými milodarmi jedinca zomrelého v detskom veku sa často krát vyskytujú predmety, ktoré môžu ale nemusia indikovať pohlavie zosnulého dieťaťa. Objavujú sa ochranné predmety (amulety), dary od matky (napr. praslen) alebo prílohy súvisiace s pohrebným rituálom. Predpokladá sa, že na ochranu dieťaťa boli vkladané akékoľvek ostré predmety, napr. nože alebo meče (*Kvetánová 2008*, 22). Z toho dôvodu je pomerne problematické vyjadriť sa k pohlaviu zosnulého dieťaťa.

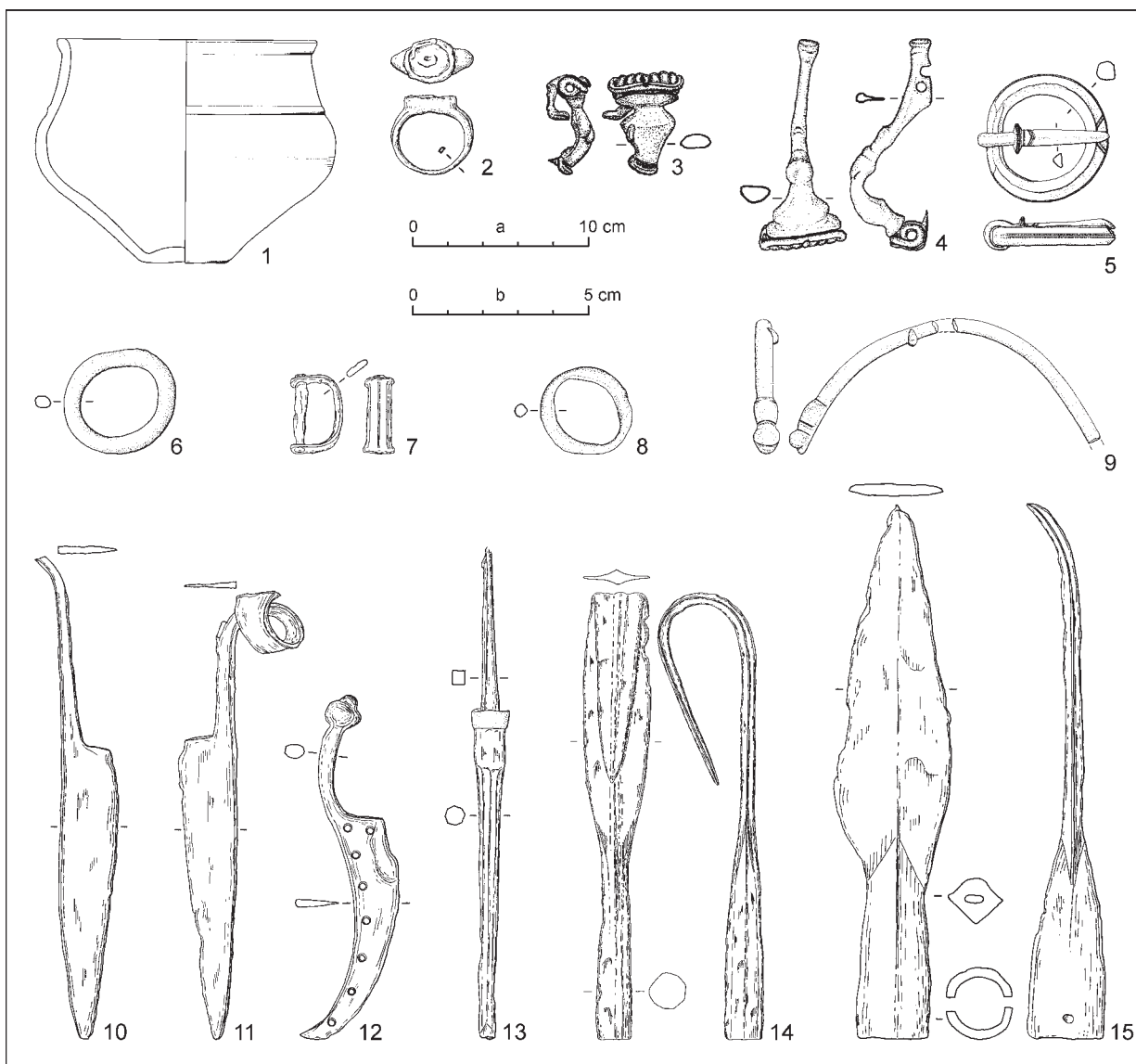
Hlinená urna (obr. 7: 1) je čiernej farby, povrch je leštený. Tvarovo sa podobá na urnu zo žiarového hrobu 4/2005 z rovnakej lokality. Na rozdiel od nej má však vydutie viac zaguľatené a hrdlo nie je vtiahnuté dovnútra. Spodná časť nádoby sa kónicky otvára smerom k vydutiu, ktoré je v hornej časti vonkajšej strany ohraničené horizontálne bežiacim plastickým pásikom. Valcovité hrdlo sa smerom k mierne zhrubnutému a vyklopenému ústiu zužuje.

V hrobe sa nachádzal jeden zlomok hlavice a špirály bronzovej výrazne členenej spony (obr. 7: 3) a jedna poškodená bronzová výrazne členená spona (obr. 7: 4). Na základe perforácie v zachycovači by sme ju mohli priradiť k typu Almgren 68, ktorá je datovaná do stupňa B1c (*Droberjar 2014*, 30).

Medzi súčasti opasku patrí bronzová pracka (obr. 7: 5). Na jej vonkajšej hrane sú dva pozdĺžne žliabky, v ktorých sú viditeľné stopy po pôvodne vloženom filigránovom drôtku. Pracka má takmer kruhový tvar, časť rámu slúži ako oska pre jazýček. V prvej polovici jazýčka sa nachádza plastický výstupok diskovitého tvaru zdobený na hrane strieborným filigránom. Za ním je rytá výzdoba v tvare ležiaceho viacnásobného širokého písmena V. Táto výzdoba sa opakuje aj na ráme opasku, v mieste kde sa jej dotýka špička jazýčka. Pracku môžeme zaradiť v typológii R. Madydy-Legutko do skupiny D. Isté paralely v tvare a výzdobe môžeme vidieť v type 5 a 7. Typ 5 je datovaný do stupňa B2 (*Madyda-Legutko 1986*, 26, 27, tab. 8). K opasku patrila aj železná prevliečka v tvare písmena D (obr. 7: 7). Rámik z tenkého pásiku plechu je z vonkajšej strany rozdelený na dve polovice zvislou rytou líniou.

V hrobe sa nachádzali fragmenty bronzových plechov (obr. 8: 2–6) so železnými uškami z vedra, ide zrejme o typ E 39, spolu s deformovaným železným držadlom (obr. 8: 1). Typy vedier E 39–40 sú datované pomerne široko. Začiatok výroby sa predpokladá okolo polovice 1. stor. a koniec v polovici 3. stor. (*Kunow 1983*, 19).

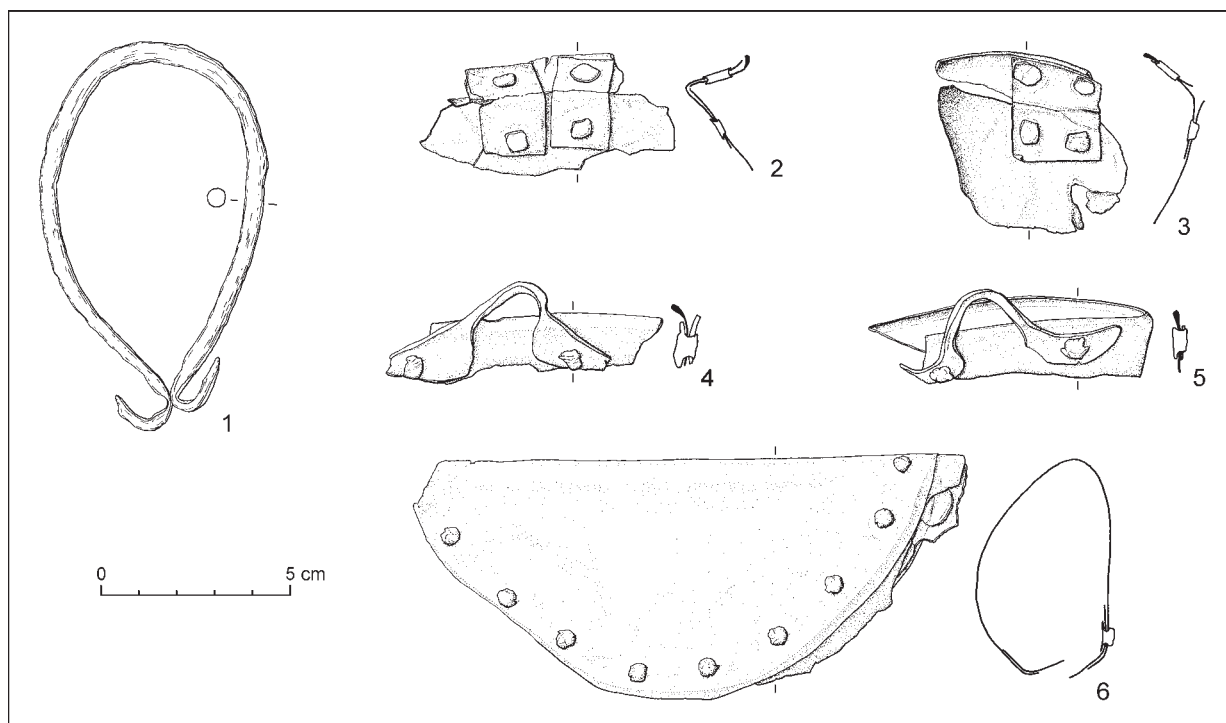
Zbrane boli zastúpené dvoma železnými hrotmi z kopije a oštepú. Hrot oštepú (obr. 7: 14) má plasticky vystupujúce stredové rebro a pomerne dlhú tuľajku. Čepel bola v polovici zámerne prehnutá špičkou smerom k tuľajke. Na základe klasifikácie P. Kaczanowskeho ho môžeme priradiť ku typu XIII, ktorý sa používal v stupňoch B2 až C1 (*Kaczanowski 1995*, 22, 65 tab. XI). Hrot kopije (obr. 7: 15) je kratší, s mierne naznačeným stredovým rebrom na čepeli. Čepel je odsadená od tuľajky dvoma šikmými líniami. Jej špička je len zľahka prehnutá. Tvarovo je najbližšie k typu VI, variantu 1, datovaný do stupňa B2 (*Kaczanowski 1995*, 17, 18, 61, tab. VII).



Obr. 7. Zohor-Piesky. Žiarový hrob 23/2008. Kresba N. Vaššová. Mierka: a – 1; b – 2–14.

V hrobe sa nachádzali aj dva fragmenty bronzového náramku (obr. 7: 9) s guľovitým ukončením pripomínajúce štylizované hadie hlavičky. Paralely pochádzajú z prostredia wielbarskej kultúry, odkiaľ boli sprostredkované expanziou przeworskej kultúry smerom na juh (Andrzejowski 1994, 317, 318, 322). Príkladom môže byť ženský kostrový hrob 33 a 35 z pohrebiska vo Wilkowie (Andrzejowski/Pruska 2018, 48–50). Podobný bronzový náramok je súčasťou milodarov žiarového hrobu 40 z Kostolnej pri Dunaji. Antropologickou analýzou bol určený ako detský hrob a na základe hrobového inventáru môžeme predpokladať, že išlo o dievčatko (Kolník 1980, 113, tab. CV: h).

Železný prsteň (obr. 7: 2) má v hornej časti prázdnu kazetku, v ktorej sa pôvodne zrejme nachádzala gema. Na základe typológie H. Guiraudovej ho môžeme priradiť ku tvaru 4a (Guiraud 1989, 188). Podľa I. Popovičovej sa prstene 4. skupiny objavujú v Panónii od 2. do 3. stor., pričom niektoré tvary pretrvávajú až do 4. stor. (Daňová 2021, 32; Popović 1992, 64). Z rímskoprovinciálneho prostredia sa zrejme dostal do priestoru barbarika. Rímsky železný prsteň s gemou z územia Záhoria pochádza aj z germánskeho kostrového ženského hrobu z Čáčova (Pieta 2002, 344, 346, obr. 1: 13a–c). Vďaka tomu môžeme predpokladať, že aj prsteň zo zohorského hrobu patrí ku časti ženského hrobového inventáru. O železných prsteňoch v germánskom prostredí sa nám zachovali poznatky u antického historika a politika P. C. Tacita. Pri opise germánskeho kmeňa Chattov v 31 kapitole sa zmieňuje, že najodvážnejší z nich nosili železné



Obr. 8. Zohor-Piesky. Žiarový hrob 23/2008. Kresba N. Vaššová.

prstene, ktorý bol inak medzi ľuďmi považovaný za symbol hanby. Vykúpiť sa mohli až prvou vraždou nepriateľa (Žigo/Paulinyová/Rovenská 1980, 61, 62). V ženskom hrobe mohlo ísť o dar z rímskeho prostredia symbolizujúci dobré vzájomné vzťahy alebo časť koristi, ktorú dostala zosnulá napr. od rodinného príslušníka. Rovnako ako v prípade hrobu v Čáčove môžeme predpokladať, že nemusel byť nosený len na prste, ale mohol byť aj súčasťou náhrdelníka.

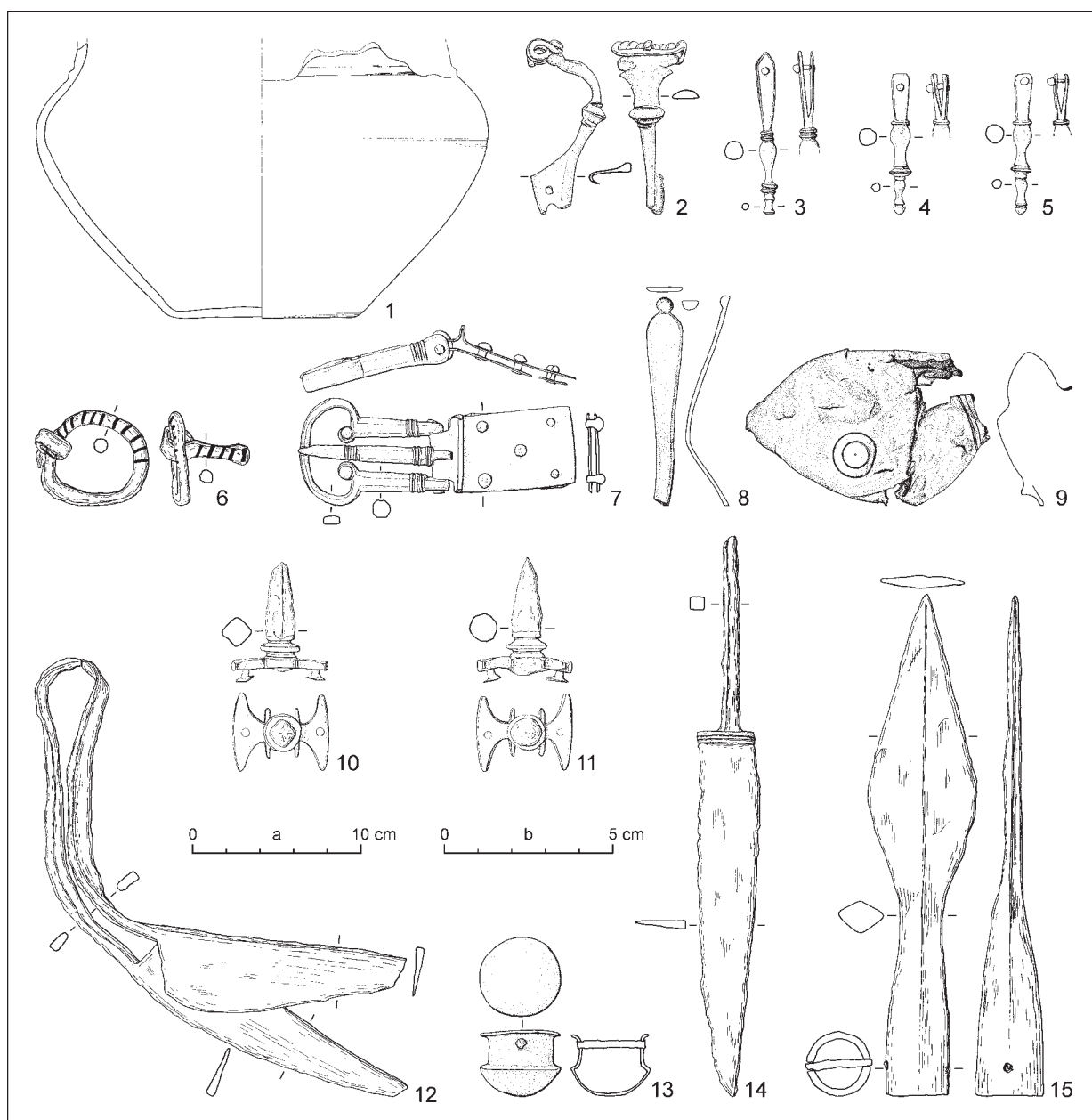
Predmety bežnej potreby sú v hrobe zastúpené dvoma fragmentami čepelí železných nožníc (obr. 7: 10, 11), železným nožom v tvare polmesiaca (obr. 7: 12) a železným kresadlom s mosadznou/bronzovou záštitou. Nôž polmesiacovitého tvaru je pri chrbte a na začiatku ostria zdobený puncovaním. Na konci trňa sa nachádza očko deformované žiarom. Okrem toho sa v hrobe nachádzal jeden železný (obr. 7: 6) a dva bronzové krúžky (obr. 7: 7, 8; *Elschek* 2023, 53, 66, obr. 2).

Analógie k časti hrovej výbavy môžeme vidieť v žiarovom jamkovom hrobe 20 v Sládkovičove. Rovnako ako v zohorskom hrobe sa tam nachádza pracka opasku, ktorú môžeme priradiť ku skupine D podľa R. Madydy-Legutko. Vyskytuje sa tam viacero súčastí kresadiel, pričom jedno z nich je výrazne podobné zohorskému. T. Kolník tento predmet interpretoval ako botku oštepú. Nachádzajú sa tam taktiež zlomky nožníc, hrot oštepú a fragment bronzového vedra typu E 39 (*Kolník* 1980, 135, 298, tab. CXXXV).

Na základe archeologického rozboru milodarov z hrobu 23/2008 sa ako jedna z možností javí, že zosnulí boli mužského (súčasťi výzbroje) a ženského (náramok, prsteň) pohlavia. Pri pohľade na spomenutý príklad hrob 40 z Kostolnej pri Dunaji sa objavuje možnosť, že mohlo ísť o dospelého muža a dieťa – dievčatko.

Hrob 24/2008

Jeden z najzaujímavejších hrobov s ostatkami dvoch jedincov z polohy je označený číslom 24/2008. Zatiaľ čo vyššie spomenuté hroby, ktoré obsahovali kalcinované kosti dvoch jedincov, boli vekovo začlenené do kategórie adultus a infans, jedinci v tomto hrobe boli antropologickou analýzou zaradení do vekovej kategórie adultus a adultus/maturus. Na základe rozboru archeologického materiálu môžeme predpokladať, že išlo o hrob dvoch mužských príslušníkov jednej rodiny alebo inak prepojených členov miestnej germánskej spoločnosti.



Obr. 9. Zohor-Piesky. Žiarový hrob 24/2008. Kresba N. Vaššová. Mierka: a – 1; b – 2–13.

Hrobové milodary boli pôvodne uložené v urne (obr. 9: 1) formovanej v ruke, z ktorej bolo odorané ústie a hrdlo. Spodná časť sa kónicky otvára smerom k zaguľatenému vydutiu, ktoré bolo v hornej vonkajšej časti oddelené od hrdla horizontálne bežiacou plastickou lištou. Tvarovo podobná urna pochádza napríklad z germánskeho pohrebiska v Abraháme, z hrobu 224 (Kolník 1980, 78, 225, tab. LXII).

Spony sú v hrobe zastúpené jediným fragmentom bronzovej výrazne členenej spony typu Almgren 68 (obr. 9: 2; Elschek 2023, 66, obr. 3: 2).

Železný hrot kopije (obr. 9: 15) má na čepeli jemne naznačené stredové rebro. Naprieč tuľajku okrúhleho tvaru v priereze prechádza nit na upevnenie násady. Podľa typológie P. Kaczanowského patrí hrot k typu V, variant 1. Datuje ho len rámcovo do stupňov B1 a B2 (Kaczanowski 1995, 16, 60, 74, tab. VI: 5, 6).

Dve bronzové stoličkovité ostrohy (obr. 9: 10, 11) so železným hrotom a dvoma nitmi zodpovedajú typu IV E 2b podľa typológie N. Bantelmann (1971, 27, tab. II). Tvar hrotu v priereze je rozdielny, jeden je štvorcového a druhý okrúhleho tvaru.

Z bronzových nádob sa dochovali dva fragmenty z tela a držadla naberačky typu E 162 (obr. 9: 8, 9). Ide o typ s palicovitou rukoväťou, ktorá je ukončená malým okrúhlym gombíkom. Na vonkajšej strane dna sú viditeľné dve ryté koncentrické kružnice s malou jamkou uprostred (Elschek 2023, 66, obr. 3: 8).

Súčasti opasku boli zastúpené dvoma prackami. Prvá z nich (obr. 9: 6) je zhotovená zo železa a má tvar oválu. Jazyček a rám pracky sú zdobené medeným tuzovaním. Môžeme ju len približne zaradiť do skupiny C (Madyda-Legutko 1986, 24–37). Druhá pracka (obr. 9: 7) je bronzová a má k sebe pripojené kovanie z bronzového plechu obdĺžnikového tvaru s piatimi nitmi. Podľa typológie R. Madydy-Legutko patrí do skupiny A, ku typu 15. Jej používanie sa datuje do stupňa B1 (Madyda-Legutko 1986, 7, tab. 3). Analógie sa objavujú na germánskych pohrebiskách v Abraháme a Kostolnej pri Dunaji. V Abraháme ide o žiarový urnový hrob 67 a v Kostolnej pri Dunaji žiarové urnové hroby 10 a 14 (Kolník 1980, 36, 98, 99, 100, 101, 186, 243, 247, tab. XXIII; LXXX; LXXXIV). Okrem toho sa v hrobe nachádzali tri bronzové profilované nákončia remeňa, dve z nich s rovným (obr. 9: 4, 5), jedno so špicatým ukončením záchytných platničiek (obr. 9: 7). Na základe typológie J. Garbscha spadajú do skupiny R2, ktoré sú datované približne do stupňov B1–B2 (Garbsch 1965, 104, 105, obr. 56: R2).

Železný nôž (obr. 9: 14) má rovný tvar, ukončený je tenkým trňom. Záštita je vyrobená z bronzu a je členená dvoma pozdĺžnymi rytými líniami na tri úzke pásiky. Deformované železné nožnice (obr. 9: 12) s odlomenými hrotmi čepeli sa zachovali v dvoch fragmentoch.

Bronzové koncové kovanie rohu na pitie (obr. 9: 13) okrúhleho tvaru s polguľovitým ukončením patrí k typu Andrzejowski B2 (Andrzejowski 1991, 17). Nákončia typu B sa objavujú v hroboch z Abrahámu, Kostolnej pri Dunaji a v Sládkovičove, pričom ich najväčší počet pochádza zo Sládkovičova (Hladíková 2021, 138).

Okrem vyššie spomenutých nálezov sa v hrobe nachádzali ešte dva malé železné fragmenty poškodené koróziou z neidentifikovateľného predmetu a dve hrudky živice (Elschek 2023, 53, 66, obr. 3).

KATALÓG

Hrob 4/2005

1. Tvar urny bol zrekonštruovaný z viacerých črepov. Má tvar nižšej v ruke formovanej nádoby, ktorá sa od dna smerom k vydutiu kónicky otvára. Hlina je jemná, dobre premiesená, čiernej farby (obr. 2: 1).
2. Kameň tvarovo podobný vajčku (brúsik?), na jednej strane s plytkými ryhami (obr. 2: 2).
3. Bronzový plech z okraja vedra (obr. 2: 3, 4).
4. Bronzový plech, zrejme z dna vedra (obr. 2: 5).

Nekreslené:

- Železné fragmenty.

Hrob 5/2005

1. V ruke formovaná urna na nízkej, odsadenej pätky. Tvar urny zrekonštruovaný z viacerých črepov. Nádoba sa postupne smerom k vydutiu otvára a nad vydutím opäť kónicky zužuje. Nad vydutím na pleciach obieha okolo jej obvodu plastická lišta. Ústie je mierne zhrubnuté a zľahka vyklopené smerom von. Hlina čiernej farby, s prímiesou sľudy a jemného štrku (obr. 3: 1).
2. Fragment okraja bronzovej nádoby (obr. 3: 2).
3. Fragmenty bronzovej nádoby (obr. 3: 3–7, 11, 12).
4. Deformované držadlá a zlomky z cedníka, typ E 162 (obr. 3: 8–10).
5. Fragment držadla naberačky/cedníka, typ E 162 (obr. 3: 13).

Nekreslené:

- Malý črep z okraja nádoby (z inej ako z urny), hlina jemná, tmavohnedej až čiernej farby.
- Vinutie bronzovej spony so stopami po železnom predmete. Rozmer: š. 2,2 cm.
- Bronzové kovanie (z opasku?) obdĺžnikového tvaru, na jednom konci sa zachovala polovica okrúhleho otvoru na nit. Rozmery: š. 0,6 cm; dĺ. 3,6 cm.
- Fragment železnej objímky.
- Tenká železná tyčinka. Rozmery: dĺ. 1,5 cm.
- Dva zahrotené železné zlomky.
- Hrudka živice.

Hrob 14/2008

1. Spodná časť v ruke formovanej urny a niekoľko malých črepov, povrch tmavohnedý až čierny, hlina s prímiesou sľudy (obr. 4: 1).
2. Železný záves meča, typ Miks (Miks 2007) variant A. Rozmer: dĺ. 10,7 cm (obr. 4: 2).

3. Zlomok železného vejárovito ukončeného kresadla typu IB (*Kokowski 1985*), variant 1. Rozmery: dĺ. 8 cm; š. 1,3–2,3 cm (obr. 4: 3).
4. Železná pracka opasku, skupina G podľa Madydy-Legutko. Rozmery: š. rámu pracky: 1,8 cm; dĺ. rámu: 3,5 cm; š. kovania: 2,2 cm; dĺ. kovania: 3,2 cm (obr. 4: 4).
5. Železný kliniec s okrúhlou hlavičkou polguľovitého tvaru. Rozmer: dĺ. 2,7 cm (obr. 4: 5).
6. Železné kovanie s jedným roztepaným koncom do okrúhleho tvaru s otvorom v strede, z opasku? Rozmer: dĺ. 4 cm (obr. 4: 6).

Nekreslené:

- Dve hrudky živice.

Hrob 17/2008

1. Hlinená urna bola rekonštruovaná z niekoľkých črepov. Má miskovitú formu, ústie je zľahka vyklopené smerom von, hrdlo pod ním je vtiahnuté smerom dovnútra. Na pleciach sa nad vydutím nachádzajú dve obežné ryté línie. Spodná časť nádoby sa zaguľacuje, na vonkajšej strane dna sa nachádza omfalos. Hlina jemná, dobre premiesená, čiernej farby (obr. 5: 1).

Nekreslené:

- Štyri hrudky živice.

Hrob 19/2008

1. Fragment železného kovania, jeden koniec roztepaný do tvaru trojuholníka s malým otvorom v strede. Rozmer: dĺ. 3,5 cm (obr. 5: 2).
2. Železné držadlo vedra s hákovito ohnutými koncami. Rozmer: vonkajšie rozpätie 18,4 cm (obr. 5: 3).

Nekreslené:

- Malé množstvo drobných črepov z urny, hlina je čiernej farby, s prímiesou sludy a piesku.
- Kúsok priehľadného bezfarebného skla.
- Tri drobné železné fragmenty.
- Bronzové plechy z vedra.
- Hrudka živice.

Hrob 20/2008

1. Črepy urny, na základe ktorých sa podarilo vytvoriť rekonštrukciu nádoby. Stojí na úzkej podstave, spodná časť sa smerom k oblému vydutiu kónicky otvára. Následne sa hrdlo nádoby vťahuje smerom dovnútra. Mierne zhrubnuté ústie je vyklopené smerom von. Z vonkajšej strany je vydutie zdobené viacnásobnou vlnkovou vyhotovenou hrebeňovaním, ktorá je z hornej aj spodnej strany ohraničená súvislým obežným pásom z vejárovitých hrebeňovaných vzorov. Hlina svetlohnedá s prímiesou sludy (obr. 6: 1).
2. Zlomky kosteného hrebeňa so železným nitom, *S. Thomas (1960)*, skupina B (obr. 6: 2).
3. Fragment bronzovej kolienkovitej spony (obr. 6: 3).
4. Železný nôž rovného tvaru s trňom, špic čepele odlomený. Rozmer: dĺ. 14,5 cm (obr. 6: 5).
5. Železná kolienkovitá spona s valcovitou hlavicou (obr. 6: 4).

Nekreslené:

- Bronzové plechové vedro, stlačené do seba, so železnými uškami omegovitého tvaru s roztepanými koncami a železným držadlom, pravdepodobne typ E 40.
- Jedna väčšia a niekoľko menších hrudiek živice.

Hrob 21/2008

1. Z urny formovanej v ruke sa dochovala spodná časť kónického tvaru, pôvodne vyššej teriny. Hlina tmavosivá až čierna, s prímiesou sludy, povrch svetlohnedej farby, vnútro urny tmavosivé (obr. 6: 6).
2. Zlomok železnej pružinky zo zámku skrinky. Rozmer: dĺ. 11,5 cm (obr. 6: 7).
3. Železný kľúč, typ A (*Kokowski 1997*). Rozmer: dĺ. 14,5 cm (obr. 6: 8).

Nekreslené:

- Fragment okraja bronzovej plechovej nádoby.
- Päť drobných skorodovaných železných fragmentov.
- Tri hrudky živice.

Hrob 23/2008

1. Urna, hlina čiernej farby, povrch hladný. Spodná časť nádoby sa kónicky otvára smerom k vydutiu, ktoré je v hornej časti vonkajšej strany ohraničené horizontálne bežiacim plastickým pásikom. Valcovité hrdlo sa smerom k mierne zhrubnutému a vyklopenému ústiu zužuje (obr. 7: 1).
2. Železný prsteň s prázdnu kazetkou, typ 4a (obr. 7: 2; *Guiraud 1989*).
3. Fragment bronzovej spony typu Almgren 68 (obr. 7: 4).
4. Fragment bronzovej spony typu Almgren 68? (obr. 7: 3).

5. Bronzová pracka opasku nepravidelného kruhového tvaru, podľa typológie R. Madydy-Legutko (1986) patrí do skupiny D. Isté paralely v tvare a výzdobe môžeme vidieť v type 5 a 7. Rozmery: vonkajšia š. rámu: 3,5 cm; vonkajšia dĺ. rámu: 3,7 cm; dĺ. jazýčka: 3,7 cm (obr. 7: 5).
6. Železný krúžok (obr. 7: 6).
7. Železná prevliečka v tvare písmena D z tenkého plechu a nitu, povrch plechu je členený troma zvislými ryhami. Rozmery: dĺ. 2,2 cm; š. 1,6 cm (obr. 7: 7).
8. Mierne deformovaný bronzový krúžok. Rozmer: vonkajší priemer 3–3,3 cm (obr. 7: 8).
9. Fragmenty bronzového náramku s guľovitým ukončením v tvare štylizovanej hadej hlavičky (obr. 7: 9).
10. Fragmenty čepeľí železných nožníc (obr. 7: 10, 11).
11. Železné kresadlo s mosadznou/bronzovou záštitou. Rozmer: dĺ. 14, 2 cm (obr. 7: 13).
12. Železný nôž v tvare polmesiaca s tŕňom. Rozmer: dĺ. 9,9 cm (obr. 7: 12).
13. Železný hrot oštepú so zvýrazneným stredovým rebrom, Typ XIII (Kaczanowski 1995). V polovici je hrot prehnutý smerom k tuľajke, nit v tuľajke chýba. Rozmery: dĺ. 25,8 cm; priemer tuľajky 1,9 cm (obr. 7: 14).
14. Železný hrot kopije listovitého tvaru, typ VI, variant 1 (Kaczanowski 1995). Špic hrotu je mierne prehnutý, nit v tuľajke chýba. Rozmery: dĺ. 15, 2 cm, priemer tuľajky 2,1 cm (obr. 7: 15).

Hrob 23/2008

1. Fragmenty bronzových plechov so železnými uškami z vedra spolu s deformovaným železným držadlom, na jednom zo zlomkov okraja sú stopy po opravovaní. Železné ušká sú omegovitého tvaru, na koncoch roztepané, pravdepodobne ide o typ nádoby E 39 (obr. 8: 1–6).

Hrob 24/2008

1. Hlinená urna bez ústia. Spodná časť sa kónicky otvára smerom k zaguľatenému vydutiu, ktoré bolo v hornej vonkajšej časti oddelené od hrdla horizontálne bežiacou plastickou lištou. Hlina čiernej farby s prímесou sludy a jemného štrku. Rozmer: priemer dna 11,3 cm (obr. 9: 1).
2. Zlomok bronzovej spony typu Almgren 68 (obr. 9: 2).
3. Bronzové profilované nákončie remeňa, skupina R2 (Garbsch 1965). Rozmer: dĺ. 4,8 cm (obr. 9: 3).
4. Bronzové profilované nákončie remeňa, skupina R2 (Garbsch 1965). Rozmer: dĺ. 4,2 cm (obr. 9: 4).
5. Bronzové profilované nákončie remeňa, skupina R2 (Garbsch 1965). Rozmer: dĺ. 4,1 cm (obr. 9: 5).
6. Železná pracka oválneho tvaru s jazýčkom, jazýček a rám pracky sú zdobené medeným tautovaním. Patrí do skupiny C (Madyda-Legutko 1986). Rozmery: š. pracky: 2,9 cm; dĺ. pracky: 3,2 cm (obr. 9: 6).
7. Bronzová pozdĺžna pracka opasku s kovaním. Patrí do skupiny A, ku typu 15 (Madyda-Legutko 1986). Rozmery: dĺ. pracky: 4,5 cm; š. pracky: 2,1–3,2 cm; dĺ. kovania: 4,3 cm; š. kovania: 2,4 cm (obr. 9: 7).
8. Dva fragmenty bronzovej naberačky, typ E 162 (obr. 9: 8, 9).
9. Bronzová stoličkovitá ostroha so železným hrotom, typ IV E 2b (obr. 9: 10; Bantelmann 1971).
10. Bronzová stoličkovitá ostroha so železným hrotom, typ IV E 2b (obr. 9: 11; Bantelmann 1971).
11. Deformované železné nožnice (obr. 9: 12).
12. Bronzové koncové kovanie rohu na pitie okrúhleho tvaru s polguľovitým ukončením, skrz otvorenú časť prechádza železný nit. Typ Andrzejowski B2 (Andrzejowski 1991). Rozmery: priemer otvorenej časti 2,2–2,4 cm, v. 2 cm (obr. 9: 13).
13. Železný nôž rovného tvaru s bronzovou záštitou (obr. 9: 14).
14. Železný hrot kopije listovitého tvaru so zvýrazneným stredovým rebrom, naprieč tuľajkou prechádza nit. Typ V, variant 1 (Kaczanowski 1995). Rozmery: dĺ. 15 cm, priemer tuľajky 1,9 cm (obr. 9: 15).

Nekreslené:

- Dva malé železné fragmenty.
- Dve hrudky živice.

ZÁVER

Zohor, poloha Piesky, predstavuje jednu z najvýznamnejších lokalít doby rímskej na území dnešného Záhoria. Jej význam spočíva predovšetkým v objave kostrových kniežacích hrobov zo staršej doby rímskej. V ich blízkosti sa na miernej vyvýšenine nachádza čiastočne preskúmané pohrebisko so žiarovými hrobmi datovanými do staršej doby rímskej. Bola tam pochovaná germánska populácia žijúca na sídlisku vzdialenom od pohrebiska len 200 m (Bazovský 2007, 285). Plocha pohrebiska v minulosti utrpela poľnohospodárskou činnosťou, čo sa odrazilo aj na stave zachovania niektorých hrobov.

Pomocou antropologickej analýzy sa podarilo na pohrebisku identifikovať tri hroby dvoch jedincov. V dvoch prípadoch išlo o dospelého a dieťa, v jednom prípade o hrob dvoch dospelých. Ak pristupujeme k skúmaniu hrobov s predpokladom, že všetky hrobové milodary boli za života vlastníctvom zosnulého, interpretácia pohrebov obsahujúcich ostatky dvoch jedincov predstavuje pomerne

náročnú úlohu. To, či boli všetky hrobové milodary skutočným vlastníctvom zosnulého je predmetom diskusie už niekoľko desiatok rokov. Objavujú sa názory, že hrobové prídavky odrážajú predovšetkým to, či mala spoločnosť v danej dobe dostatok bohatstva a mohla sa zaobiť bez predmetov uložených do hrobu (*Steuer 2021*, 631) alebo odlišenie rituálnych a nerituálnych artefaktov vložených do hrobu (*Pader 1982*, 57, 58). J. de Vries vidí za vkladáním milodarov predmety, ktorých časť mohla slúžiť na prípravu tela pred alebo počas pohrebných rituálov a časť mohli predstavovať osobné predmety. Pochovaním so zosnulým boli teda vyradené zo „sveta živých“ a ich ďalšieho používania v miestnej komunite (*de Vries 1956*, 192, 193).

Na rozdiel od kostrových hrobov, pri ktorých možno priradiť jednotlivé nálezy ku konkrétnemu zosnulému na základe ich umiestnenia v hrobe, v žiarových hroboch to nie je možné. Pri žiarových hroboch však môžeme na základe poškodenia predmetu žiarom odlišiť, ktoré z predmetov boli prítomné aj na pohrebnej hranici. O milodarochoch, ktoré nenesú stopy po deformácii žiarom predpokladáme, že boli do hrobu vložené až po spálení jedinca.

O to komplikovanejšiu situáciu predstavujú hroby dvoch jedincov, v ktorých nedokážeme priradiť jednotlivé nálezy ku konkrétnemu zosnulému. V prípade, ak antropologická analýza neposkytuje informácie o pohlaví zosnulého, sa môžeme opierať o analýzu archeologického materiálu na základe vyššie spomenutých pravidiel priradenia typických nálezov mužskému a ženskému pohlaviu. Hroby s ostatkami dvoch jedincov, v ktorých sa nachádza pochovaný dospelý a dieťa bývajú najčastejšie interpretované ako hrob matky/príbuznej s dieťaťom. V hrobe 23/2008 zo Zohora sa objavuje ako jedna z možností pri určení pohlavia zosnulých pochovanie dospelého muža, bojovníka s dievčatom. V hrobe sú artefakty, ktoré je možné priradiť k mužskému aj ženskému pohlaviu. Ak by však išlo o prípad pochovania dospeléj ženy s dieťaťom, objavil by sa tu fenomén vkladania zbraní do detských hrobov rozšírený aj na germánskych pohrebiskách na území západného Slovenska (*Kvetánová 2008*, 34, 35). Ako príklad môžeme uviesť hrob 91 z Abrahámu a hroby 1, 33 a 56 z Kostolnej pri Dunaji (*Kolník 1980*, 42, 95, 109, 117, 118, tab. XXX; LXXV; XCVIII; CXI).

V hrobe 24/2008 sú pochovaní dvaja dospelí jedinci. Keďže v hrobovom inventári prevládajú skôr artefakty typické pre mužské pohlavie mohlo by ísť napr. o dvoch dospelých mužov, bojovníkov. Vzhľadom na to, že je doposiaľ jediným hrobom s ostatkami dvoch dospelých jedincov z germánskych pohrebísk na území Záhoria môžeme predpokladať, že išlo o pomerne výnimočnú pohrebnú praktiku. Ako jedna z možných interpretácií sa ponúka možnosť, že tu mohli byť pochovaní dvaja bojovníci, ktorí boli v blízkom príbuzenskom vzťahu, napr. otec a syn.

Pri pohľade na plán pohrebiska (obr. 1) s vyznačenými odkrytými a zameranými hrobmi môžeme vysledovať, že jedinci, ktorí boli antropologickou analýzou zaradení do vekovej kategórie matusus (hrob 4/2005 a 5/2005) sa nachádzajú mimo koncentrácií ostatných hrobov, na okraji pohrebiska. Bolo by zaujímavé sledovať, či ide o špecifickú pohrebnú praktiku, ktorá sa aplikovala pri pochovávaní starších jedincov. Vzhľadom na príliš malé množstvo dát však táto hypotéza nemôže byť zatiaľ verifikovaná. Pri porovnaní s neďalekým pohrebiskom v Sekuliach môžeme vysledovať, že sa tu takáto praktika pri pochovávaní jedincov vo vekovej kategórii matusus neobjavuje. Hlbšie poznanie a potvrdenie alebo vyvrátenie tejto teórie/hypotézy prinesie snáď ďalší systematický výskum pohrebiska nasledovaný antropologickou analýzou kalcinovaných kostrových zvyškov. Po komplexnom systematickom výskume a spracovaní nálezov z pohrebiska v Zohore a okolitých germánskych pohrebísk snáď bude možné identifikovať typické artefakty pre jednotlivé vekové skupiny Svěbov žijúcich na území dnešného západného Slovenska v dobe rímskej.

LITERATÚRA

- | | |
|--------------------------|---|
| <i>Almgren 1923</i> | O. Almgren: <i>Studien über Nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte. Mit Berücksichtigung der provinzialrömischen und südrussischen Formen.</i> Mannus-Bibliothek 32. Leipzig 1923. |
| <i>Andrzejowski 1991</i> | J. Andrzejowski: Okucja rogów do picia z młodszeo okresu przedrzymskiego i okresu wpływoó rzymskich w Eupropie Środkowej i Północnej (Proba klasyfikacji i analizy chronologiczno-terytorialnej). <i>Materiały starożytnie i wczesnosrednowieczne</i> 6, 1991, 7–120. |
| <i>Andrzejowski 1994</i> | J. Andrzejowski: Powiązania kultur przeworskiej i wielbarskiej w świetle znalezisk bransolet. In: J. Gurba/A. Kokowski (red.): <i>Kultura przeworska I.</i> Lublin 1994, 317–341. |

- Andrzejowski/Pruska 2018 J. Andrzejowski/M. Pruska: *Stary świat – nowe życie: Lubowidz, Czarnówko, Wilkowo. Łębork* 2018.
- Bantelmann 1971 N. Bantelmann: *Hamfelde. Kreis Herzogtum Lauenburg. Ein Urnenfeld der römischen Kaiserzeit in Holstein*. Neumünster 1971.
- Baxter 2005 J. E. Baxter: *The Archaeology of Childhood. Children, Gender and Material Culture*. Oxford 2005.
- Bazovský 2007 I. Bazovský: Novoobjavený hrob z doby rímskej zo Zohora. *Zborník SNM* 101. *Archeológia* 17, 2007, 285–290.
- Bazovský a i. 2022 I. Bazovský/K. Hladíková/R. Čambal/J. Rajtár/J. Halama/A. Šefčáková: Žiarové pohrebisko z doby rímskej v Závode. *Zborník SNM* 116. *Archeológia* 32, 2022, 179–271.
- Brothwell 1981 D. R. Brothwell: *Digging up bones*. Revised and updated 3. New York 1981.
- Daňová 2021 M. Daňová: *Prsteň na hranici svetov*. Trnava 2021.
- Droberjar 2014 E. Droberjar: *Spony z doby rímskej. Studijní materiály*. Olomouc 2014.
- Eggers 1951 H. J. Eggers: *Der römische Import im freien Germanien*. Hamburg 1951.
- Elschek 2014a K. Elschek: Zohor v dobe rímskej. Nový kniežací hrob a žiarové pohrebiská na Záhorí. In: B. Komoróczy (ed.): *Sociální diferenciace ve světle nových hrobových, sídlištních a zbrojových nálezů*. *Archeologie Barbarů* 2011. Spisy AÚ AV ČR Brno 44. Brno 2014, 113–131.
- Elschek 2014b K. Elschek: Nové žiarové hroby z 2. polovice 2. storočia zo Zohora na západnom Slovensku. In: V. Turčan (zost.): *Stĺp Marca Aurelia a stredné Podunajsko*. Zborník SNM. *Archeológia – Supplementum* 8. Bratislava 2014, 41–50.
- Elschek 2021 K. Elschek: Ein isoliertes Körpergrab aus dem 1. Jh. n. Chr. vom germanischen Fürstensitz in Zohor, Westslowakei. In: Z. Robak/M. Ruttikay (eds.): *Celts – Germans – Slavs. A Tribute Anthology to Karol Pieta*. Slovenská archeológia – Supplementum 2 Nitra 2021, 199–206.
DOI: <https://doi.org/10.31577/slovarch.2021.suppl.2.18>
- Elschek 2023 K. Elschek: Die germanischen Gräberfelder im Slowakischen Marchgebiet und die Zentralsiedlung mit Brandgräberfeld und Fürstengräbern vom 1–4. Jh. n. Chr. aus Zohor (Bez. Malacky). In: L. C. Formato a i. (Hrsg.): *Gräber in Kontaktregionen. Aussagepotenzial und Methoden bei der Auswertung römerzeitlicher Nekropolen*. Salzburg 2023, 51–70.
- Elschek/Rajtár/Varsik 2011 K. Elschek/J. Rajtár/V. Varsik: Sepulkrálny objekt zo Zohora. In: E. Droberjar (ed.): *Hroby a pohřebiště Germanů mezi Labem a Dunajem*. *Archeologie Barbarů* 2010. Olomouc 2011, 133–151.
- Faraone 2018 Ch. A. Faraone: *The Transformation of Greek Amulets in Roman Imperial Times. Empire and after*. Philadelphia 2018.
- Garbsch 1965 J. Garbsch: *Die norisch-pannonische Frauentracht im 1. und 2. Jahrhundert*. München 1965.
- Guiraud 1989 H. Guiraud: Bagues et anneaux à l'époque romaine en Gaule. *Gallia* 46, 1989, 173–211.
- Hladíková 2021 K. Hladíková: Nové nálezy picích rohov z doby rímskej z priestoru južného Záhoria. In: E. Droberjar/B. Komoróczy (ed.): *Príspevky k poznání barbarských komunit*. *Archeologie barbarů* 2016 a 2018. Brno 2021, 131–144.
- Hladík/Hladíková 2020 M. Hladík/K. Hladíková: Burial Sites in Záhorie (Middle and Lower Morava Region) in Roman Times and in the Early Middle Ages. Considering the Causes of Formal and Spatial Dynamics of the Burial Rite – Ethnicity, Religion or Socio-Economic Development? In: A. Kozubová/E. Makarová/M. Neumann (ed.): *Ultra Velum Temporis. Venované Jozefovi Bátorovi k 70. narodeninám*. Slovenská archeológia – Supplementum 1. Nitra 2020, 191–200.
DOI: <https://doi.org/10.31577/slovarch.2020.suppl.1.15>
- Hladík/Hladíková/Červík 2023 M. Hladík/K. Hladíková/T. Červík: *Historická krajina na strednom Pomoraví. Interdisciplinárny výskum a interaktívna mapová aplikácia*. Brno 2023.
- Holck 1996 P. Holck: *Cremated Bones: A Medical-Anthropological Study of an Archaeological Material on Cremation Burials*. Oslo 1996.
- Iván/Ölvecky/Rajtár 2019 R. Iván/R. Ölvecky/J. Rajtár: Vybrané hrobové celky z germánskeho pohrebiska v Sekuliach. *Zborník SNM* 113. *Archeológia* 29, 2019, 229–255.
- Kaczanowski 1995 P. Kaczanowski: *Klasyfikacja grotów broni drzewcowej kultury przeworskiej z okresu rzymskiego*. Kraków 1995.
- Kokowski 1985 A. Kokowski: Die Feuerstahlwerkzeuge der Przeworsk-Kultur. In: A. Kokowski (ed.): *Mémoires Archéologiques*. Lublin 1985, 109–127.
- Kokowski 1997 A. Kokowski: *Schlossbeschläge und Schlüssel im Barbaricum in der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit*. Klasyfikacja zabytków archeologicznych II. Lublin 1997.

- Kolník 1959
Kolník 1980
Kolník/Stloukal 1974
Kolník/Stloukal 1976
Kolník/Stloukal 1977
Kraskovská 1959
Kunow 1983
Kvetánová 2008
Madyda-Legutko 1986
Machajewski 1998
Melis 2023
Miks 2007
Novák 2006
Ondrouch 1957
Pader 1982
Pieta 2002
Piontek 1996
Popović 1992
Rebay-Salisbury 2010
Steuer 2021
Śmigielka, v príprave
Tejral 1971
Thomas 1960
Ubelaker 1978
Vallová 2021
Varsik 2011
de Vries 1956
Žigo/Paulinyová/Rovenská 1980
- T. Kolník: Germánske hroby zo staršej doby rímskej zo Zohora, Žlkoviec a Kostolnej pri Dunaji. *Slovenská archeológia* 7, 1959, 144–162.
T. Kolník: *Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei* 1. Bratislava 1980.
T. Kolník/M. Stloukal: Birituální pohřebiště ze starší doby římské v Abraháme (okres Galanta). *Časopis Národního muzea – oddíl přírodovědný* 143, 3/4, 1974, 57–68.
T. Kolník/M. Stloukal: Birituální pohřebiště ze starší doby římské v Sládkovičově. *Časopis Národního muzea – oddíl přírodovědný* 145, 2, 1976, 95–106.
T. Kolník/M. Stloukal: Žárové pohřebiště ze starší doby římské v Kostolné pri Dunaji (okres Galanta). *Časopis Národního muzea – oddíl přírodovědný* 146, 1/4, 1977, 97–113.
L. Kraskovská: Hroby z doby římskej v Zohore. *Slovenská archeológia* 7, 1959, 99–143.
J. Kunow: *Der römische Import in der Germania libera bis zu den Markomannenkriegen. Studien zu Bronze- und Glasgefäßen*. Neumünster 1983.
I. Kvetánová: Deti stredodunajských Germánov. Analýza hrobov detí a mladistvých. *Slovenská archeológia* 56, 2008, 21–60.
R. Madyda-Legutko: *Die Gürtelschnallen: der Römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*. Oxford 1987.
H. Machajewski: Die Fibeln der Gruppe V, Serie 8, im östlichen Teil Mitteleuropas. In: J. Kunow (Hrsg.): *100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren*. Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5. Wünsdorf 1998, 165–196.
E. Melis: Becoming Adults: The state of children in the Middle Bronze Age of Western Hungary. *Hungarian Archaeology* 12, 2023, 14–26.
DOI: <https://doi.org/10.36338/ha.2023.3.2>
Ch. Miks: *Studien zur römischen Schwertbewaffnung in der Kaiserzeit*. Bd. 1: Text. Bd. 2: Katalog und Tafeln. Rahden 2007.
M. Novák: Priestorová analýza paleolitických sídlisk. Distribúcia artefaktov na gravettienových sídliskách Pavlov a Kašov. *Přehled výzkumů* 47, 2006, 49–68.
V. Ondrouch: *Bohaté hroby z doby římskej na Slovensku. Novšie nálezy*. Bratislava 1957.
E. J. Pader: *Symbolism, Social Relations and the Interpretation of Mortuary Remains*. BAR International Series 130. Oxford 1982.
K. Pieta: Anmerkungen zum Grab aus Čáčov. In: K. Kuzmová/K. Pieta/J. Rajtár (Hrsg.): *Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag*. Nitra 2002, 343–354.
J. Piontek: *Biologia populacji pradziejowych: zarys metodyczny*. Poznań 1996.
I. Popović: *Les bijoux romains du Musée National de Beograd. I Les bagues*. Beograd 1992.
K. Rebay-Salisbury: Cremations: fragmented bodies in the Bronze and Iron Ages. In: K. Rebay-Salisbury/M. L. S. Sørensen/J. Hughes (eds.): *Body Parts and Bodies Whole: Changing Relations and Meanings*. Oxford 2010, 64–71.
H. Steuer: „Germanen“ aus Sicht der Archäologie. *Neue Thesen zu einem alten Thema*. Berlin 2021.
U. M. Śmigielka: *Urn graves from Zohor-Piesky Site: An anthropological report, v príprave*.
J. Tejral: Příspěvek k datování moravských hrobových nálezů ze sklonku starší a z počátku mladší doby římské. *Slovenská archeológia* 19, 1971, 27–93.
S. Thomas: Studien zu den germanischen Kämmen der Römischen Kaiserzeit. *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 8, 1960, 54–215.
D. H. Ubelaker: *Human Skeletal Remains: Excavation, analysis, interpretation*. Chicago 1978.
E. Vallová: *Gaius Plinius Secundus. História prírody*. Bratislava 2021.
V. Varsik: *Germánske osídlenie na východnom predpolí Bratislavy. Sídliská z doby rímskej v Bratislave-Trnávke a okolí*. Nitra 2011.
J. de Vries: *Altgermanische Religionsgeschichte*. Band I. Berlin 1956.
J. Žigo/M. Paulinyová/J. Rovenská: *Publius Cornelius Tacitus: Agricola. Analýza Germánia. História*. Bratislava 1980.

New Discoveries from Selected Germanic Cremation Graves in Zohor-Piesky Site

Petra Dragonidesová

Summary

Zohor, location Piesky, stands as one of the most significant Roman-era sites in present-day Záhorie region. Its prominence stems primarily from the discovery of skeletal princely graves dating back to the Older Roman period. In close proximity, atop a slight elevation, lies a partially explored burial ground featuring cremation graves dating to the Older Roman era. This burial site accommodated a Barbarian populace residing in a settlement situated a mere 200 meters away (*Bazovský 2007, 285*). Prior agricultural activity within the burial ground has negatively impacted the preservation of certain graves.

Anthropological analysis revealed three graves containing the remains of two individuals. In two cases, these burials involved an adult and a child, while in one case, two adults were interred together. When examining graves under the assumption that grave goods belonged to the deceased during their lifetime, interpreting burials containing the remains of multiple individuals poses a significant challenge. The ownership of grave goods has been a contentious issue for decades. Recent scholarship suggests that the presence of grave goods might primarily reflect whether a society at a given time had sufficient wealth and could do without the objects placed in the grave (*Steuer 2021, 631*) or the distinction between ritual and non-ritual artifacts placed in the grave (*Pader 1982, 57, 58*). J. de Vries proposes that grave goods could serve various purposes: preparing the body, participating in rituals, or representing personal possessions. By interring these items, the community symbolically removed them from daily life and dedicated them to the deceased (*de Vries 1956, 192, 193*).

Unlike inhumation burials where individual artifacts directly correlate to the deceased based on their position, identifying such relationships within cremation graves remains challenging. However, an analysis of cremated material and grave goods can offer valuable insights. Notably, objects exhibiting heat-related damage (deformation, discoloration) likely accompanied the deceased on the pyre, offering clues about their personal belongings or items used in the cremation ritual. Conversely, artifacts lacking such alteration were likely deposited post-cremation, potentially signifying offerings or symbolic inclusions.

The complexity of interpreting burials containing the remains of two individuals is further compounded by the inability to attribute individual finds to a specific deceased. When anthropological analysis fails to provide information on the sex of the deceased, we can resort to analyzing the archaeological material based on the established guidelines for assigning typical grave goods to male and female individuals. Burials containing remains of two individuals involving an adult and a child are often interpreted as the resting place of a mother or related female individual and their child.

In grave 23/2008 from Zohor, we can also consider the burial of an adult male warrior accompanied by a girl. The grave contains artifacts that could be attributed to both male and female individuals. However, if it were a case of an adult woman interred with a child, the practice of placing weapons in children's graves, verified in Germanic burial sites in western Slovakia, would likely be evident here. As documented in the study of T. Kolník, specific examples include grave 91 (Abrahám) and graves 1, 33, and 56 (Kostolná pri Dunaji; *Kolník 1980, 42, 95, 109, 117, 118, tab. XXX; LXXV; XCVIII; CXI*).

Grave 24/2008 contains the remains of two adult individuals. The grave inventory is largely dominated by artifacts typically associated with the male gender, suggesting that these are probably two adult male warriors. With this being the only grave in the Záhorie region yet found to contain the remains of two adult individuals from Germanic burial sites, we can infer that this was a relatively uncommon burial practice. Two warriors who were closely related, such as father and son, could have been buried here.

An examination of the burial ground plan (Fig. 1) reveals that the individuals classified by anthropological analysis as belonging to the *maturus* age category (graves 4/2005 and 5/2005) are situated outside the main clusters of graves, occupying the periphery of the burial site. The limited data currently precludes definitive confirmation of the hypothesis that this observed burial practice was specifically employed for elderly individuals. Therefore, further investigation with a more comprehensive dataset is crucial to elucidate this potential connection. Indeed, a comparison with the neighboring burial site of Sekule indicates that this pattern is not evident in the interment of individuals in the *maturus* age category.

Additionally, a comprehensive systematic research and processing of the finds from the burial sites in Zohor and the surrounding Germanic burial grounds may enable the identification of typical artifacts associated with specific age groups of the Suebi inhabiting the territory of present-day western Slovakia during the Roman period.

- Fig. 1. Plan of a Germanic burial site at Zohor-Piesky. Author M. Bartík.
Fig. 2. Zohor-Piesky. Urn grave 4/2005. Drawing N. Vaššová. Scale: a – 1; b – 2–5.
Fig. 3. Zohor-Piesky. Urn grave 5/2005. Drawing N. Vaššová. Scale: a – 1; b – 2–8.
Fig. 4. Zohor-Piesky. Urn grave 14/2008. Drawing N. Vaššová. Scale: a – 1; b – 2–6.
Fig. 5. Zohor-Piesky. 1 – Urn graves 17/2008; 2, 3 – 19/2008. Drawing N. Vaššová. Scale: a – 1; b – 2, 3.
Fig. 6. Zohor-Piesky. 1–5 – Urn graves 20/2008; 6–8 – 21/2008. Drawing N. Vaššová. Scale: a – 1, 6; b – 2–5, 7, 8.
Fig. 7. Zohor-Piesky. Urn grave 23/2008. Drawing N. Vaššová. Scale: a – 1; b – 2–14.
Fig. 8. Zohor-Piesky. Urn grave 23/2008. Drawing N. Vaššová.
Fig. 9. Zohor-Piesky. Urn grave 24/2008. Drawing N. Vaššová. Scale: a – 1; b – 2–13.

Translated by author

Mgr. Petra Dragonidesová
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
dragonidesova1@uniba.sk